

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 121 (2008)

Artikel: Ils adverbs i'l Nouf Testamaint da Giachem Bifrun
Autor: Gaudenz, Gion
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-236924>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 23.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Ils adverbs i'l Nouf Testamaint da Giachem Bifrun

Gion Gaudenz

Pream

L'autur da quista contribuziun a las Annalas as es conscient ch'el pizza aint cun sias ponderaziuns in que chi tuocha cun dret als filologs. Tschert cha que nu po esser sia intenziun da vulair concuorrer cun els. Qualchos'oter es que ch'el vuless ragiundscher. Quels chi legian quist artichel, dessan chatter üna vouta dapüs texts our dal Nouf Testamaint chi sun raunieus e chi vegnan examinos suot listess aspet. Chi chi'd ho il Dicziunari Rumantsch Grischun (DRG) e chi survain regulermaing ils faschiculs da cumplettaziun, quel so cha Giachem Bifrun vain cito in quel fich suvenz, perche cha sieu cudesch biblical sto al principi da nossa literatura rumauntscha ed es perque ün documaint importantischem per l'istorgia da nossa favella.

Düraunt pü cu duos ans d'he eau let bod di per di duos paginas dal Nouf Testamaint da Bifrun. Eau am vaiva fat fögliets dobels circa da la grandezza da quel cudesch. Que chi'm paraiva linguisticamaing remarchabel, scrivaiva eau sün mieus fögliets. Que ho do fin l'ultim 46 fögliets dobels cun var 4600 notandas. Insè nun avaiva eau gieu üngüna intenziun da vulair scriver qualcosa davart mias retscherchas. Alura d'he listess fat üna prova: In ün quadern foliant d'he fat üna zavreda: seguond las qualiteds dals pleds d'he scrit oura il prüm tuot ils substantivs, zieva ils verbs cun lur bgerüra da fuormas finidas, eir ils adjективs, ils pronoms e lur adöver suvenz dret particular, zieva eir ils adverbs cun lur surpraisas, d'he fat üna glista cun las preposiziuns specielas, ma d'he eir fat notandas grammaticalas ed alchüinas sintacticas.

Ün pô a la vouta es naschida l'ideja da pruver tuottiüna, cun üna scossetta na memma granda dad adverbs, da'ls render accessibels als lectuors ed a las lecturas da las Annalas. Eau nu faregia grands commentaris, ma, scu dit süsura, mettaregia insembel üna geda dapü texts da Bifrun cu cha que es pussibel als bgers da chatter uschigliö. Ils adverbs am paraivan adattos per fer la prouva. Tschert cha üna buna part da quels sun già trattos mnüdamaing i'l DRG, ubain cha pudains consulter eir il «Handwörterbuch des Rätoromanischen» per gnir a savair dinuonder ch'ün adverb surprendent deriva.

Eau d'he eir penso a quels chi nun haun il privilegi da posseder svess ün exemplar dal «Bifrun», e chi sun prubabelmaing cuntaints da chatter cò üna spüerta ün pô pü richa our da sieus texts. Qualcosa faregia eau ün

pô scu aint il DRG: sper il citat rumauantsch vain miss lo adüna eir il model latin cha Bifrun ho gieu davaunt ögls cun fer sia traducziun. Que es suvenz fich amussaivel per vzair cu ch'el ho fat sia tscherna da pleds. Suvenz es el sto surpudentamaing dependent da la muostra latina, ma otertauntas voutas s'ho el sentieu liber da der la preferenza a la lingua discurrida a Samedan, eir cur cha quella divergiaiva ferm dal latin. Eau nun avaro dabsögn da der per mincha vers rumauantsch eir la parallela latina; quelo faregia be cur cha que am pera pustüt interessant. La cifra ch'eau met ouravaunt als citats as referescha a las paginas i'l Nouf Testamaint dal 1560 e po servir a quels chi paun sföglier quel cudesch. A la fin da mincha exaimpel fatsch eau seguir eir il lö preciso i'l Nouv Testamaint, scu cha nus il solains citer. Ad es da dir cha'l Testamaint da Bifrun – scu oters da quel temp – nun avaiv'auncha la numeraziun dals versets. Cò ho prasto ün bun servezzan la stupenda ediziun dal Nouf Testamaint cha'l filolog germanais Theodor Gartner ho fat dal 1913 (edieu a Dresden). El ho eir copcho l'inter text cun precisiun exemplera.

Il principel saro quelo: da scuvrir adüna darcho insembel che prastaziun admirabla cha Giachem Bifrun ho preschanto dal 1560 a la populaziun d'Engiadina. El ho fat sia granda lavur – collieda cun sacrificis persunels – per fer quel grand servezzan a giuven e vegl: da muosser la Buna Nova in lingua frais-cha e s-chetta.

Ils adverbs fumos our dad adjectivs (p. ex. avisailmaing)

In sieu pream disch Bifrun ch'el saja *sto agravô aschaintamaing*, que cha nus dschessans hoz «eschamaing». Ed in vista a tuot quels chi'l scus-gliaivan da tradür il Nouf Testamaint disch el perfin: *eau sun stô plü voutes bunamang sthmmîs*.

- 27 *aque troep d'porgs giet fortünusamaing à pichias aint ilg mér, et ecce impetu abiit totus grex per precaeps in mare*, Mt 8, 32
58 *la mia figlia vain propramaing lapideda da d'ün dimuni*, Mt 14, 22. Que equivela a nos dir: Ella vain davaira turmanteda ...
350 *Et Iesus dis appalaismamaing, Tunc Iesus dixit eis manifeste, Joan 11,4*
401 *nus vulain imnaschusamaing* (cun imnatschas) *scumander ad els, che aquia dsieva favellan cun üngiün hum, comminemur ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum*, Fats 4, 17
495 *Et navigiand nus bger dis laintamaing, Et cum multis diebus tarde navigaremus ...*, Fats 27, 7 «Laintamaing» pera ün imprast dal frances «lentement».

- 590 *Per che vus pudais adimpersemaing, tuots profeter, par che tuots arschaiven cufoert, Potestis enim omnes per singulos profetare, 1 Cor 14, 31* Cò pudessans nus dir per «adimpersemaing» ün ad ün u ün zievaglioter.
- 619 *Per che deus ama aquel chi do leedamaing, hilarem enim donatoren diligit Deus, 2 Cor 9, 7.* Il pled cuntschaint: Il Segner s'allegra da quel chi do cun plaschair.
- 660 *cha vus chiaminas avisailmaing, Propterea nolite fieri imprudentes, Ef 5, 15.* La Buna Nouva ho in quist lö: Perque fè bain attenziun cu cha vus vivais!
- 688 *Et vus isches pardüttas et deus quaunt saenchamaint et giüstamaint ... che nus havain afdo traunter vus, 1 Tess 2, 10.* Quists sun ils unics exaimpels ch'ea d'he chatto dad adverbs chi glivran cul (vegl) – aint.
- 703 *sch'ün üsa aquella (lescha) ligiasmamaing ..., 1 Tim 1, 8.* Voul dir: scha's fo il dret adöver.

Adverbs dal temp, (p. ex. gio, huzmae, malvalg)

- 29 *Cun dich l'g spus es cun els, quamdiu cum illis est sponsus, Mt 9, 15* (Uschè lönch scu cha'l spus es lo, nun haun els dad avair tristezza).
- 46 *ad ün trat (dalum) haum bitto sü (ils sems), et continuo exorta sunt, Mt 13, 5*
- 64 *Par che el tumma suenz ilg foe, & spès in l'ova, Nam saepe cadit in ignem et crebro in aquam, Mt 17, 15.* L'iffaunt crouda, «tumma», suvenz aint il fö ...
- 74 *La damaun sco mē füt di, Mt 20, 1* (uschè bod cha füt di).
- 103 *Sezè aqui infina à taunt ch'ea giaia aschò ad urêr, sedete hic donec vadam illuc et orem, Mt 26, 36*
- 115 *izen praist, cito eentes, Mt 27, 7* scu 129: *schi vain praist satanas & prain l'g pled, confestim venit satanas, Mc 4, 15.* Hoz solains nus druver «svelt» per «praist».
- 121 *schi impestiaunt tirovia l'alvrusia da quèl, Mc 1, 42.* Il pled «impestiaunt» chi voul dir «dalum», «immediatamaing» e chi deriva da «intaunt cha's sto aucha lo in peis», algorda al möd da dir frances sumgiaunt «maintenant».
- 134 *la mia figlietta es sü l'g davous, filia mea in extremis est, Mc 4, 23* (süls ultims)
- 268 *Et suainter che elg es d'chiappo ils dis da Noe, uschia vain er ad esser, Lc 17, 26* (E scu cha'd es dvanto ils dis da Noe ...)

- 282 *è nun es brichia aunchia impestiaunt la fin, sed nondum statim finis*, Lc 21, 9. Cò po que der in ögl cha Bifrun, per preciser, drouva och pleds, intaunt cha'l latin as cuntainta be cun quatter!
- 336 *la damaun bain malvalg vèn el darchio ilg taimpel, in diluculo iterum venit in templum*, Lc 8, 1
- 342 *aquel chi era d'gio sto orf, qui caecus fuerat*, Joan 9, 13 («d'gio» = aunz)
- 350 *ch'el era stò quatter dis ilg mulimaint, et invenit eum quattuor dies in monumentum habentem*, Joan 11, 17
- 413 *quaraunta ans da lung, annis quadraginta*, Fats 7, 36 (a la lungia)

Adverbs dal lö (da summa, utru, da londer)

- 35 *scodün chi vain dimê à cunfessêr me avaunt la lieud, omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus*, Mt 10, 32. Hozindi preferins nus da dir «confesser davaunt» la glieud.
- 54 *Et haviand cumandô che la lieud s'aschantas giu sur l'herva, et cum iussisset turbam discumbere super foenum*, Mt 14, 19 (süll'er-va!)
- 62 *Mu l'haviand Petrus mno sur ün maun*, Mt 16, 22 (=da la vart).
- 98 *da summa l's schils giu infin ad ima lur terms. A summis caelorum usque ad terminos eorum*, Mt 24, 31 (da süsom fin giodim!)
- 131 *ma sur ün maun mettaiva el oura à ses discipuls*, Mc 4, 3 (giand da la vart ...)
- 134 *Tü vais la lieud chi t'chialchia te da par tuot intuorn, vides turbam comprimentem te*, Mc 5, 31 («chi t'chialchia te » = chi't stumpla da tuot las varts).
- 136 *Et gaiava partuot alonder intuorn ils vijchs*, Mc 6, 6. (P. ex. a Suogl, Soglio, as po udir: «l'è andac fo lender» = oura da quellas varts). Illa annotaziun al chapitel: ... *da schinc milli u alonder d'intuorn*.
- 146 *chi sezessen giu sur terra*, Mc 8, 6 (ch'els as tschantessan giò per terra).
- 177 *schi fügit el nüd our dad els, at ille, relicto sindone nudus profugit ab eis* Mc 14,52. Cò manchaiva a Bifrun il pled pel vstieu «sindon».
- 206 *Schi t'lascha te dvess da conder zura ingiu, mitte te hinc deorsum*, Lc 4, 9. (Schi büttä't da cò davent – da süsom il taimpel – suringiò!)
- 208 *Et passand tres iva (gaiava el) per miz els oura, Ipse autem transiens per medium illorum ibat*, Lc 4, 30. Quist vers singuler es

gnieu piglio per ün'inscripziun d'ün sain dad Ardez. Gesu es ieu per mez oura la fuolla da Nazaret ed ils ho bandunos).

- 220 *et es dvanto da londer invia ch'el gaiava in la cited, quaella chi ho num Nain, deinceps ibat in civitatem*, Lc 7, 11. Que ans po parair singuler cha Bifrun drouva minchataunt l'imperfet, «el gaiava», cur cha nus dschessan in mincha cas «el get», «el es ieu». Cò pera que ch'el as hegia ün miel lascho surmner da la muostra latina.

Adverbs dal möd (muot loench, cun egra)

- 235 *& cun egra s'parta da delg l'g sdratschand, et vix discessit dilaniens eum*, Lc 9, 39. Il pled «agra/egra», ün tipic term rumauntsch, es gnieu tratto i'l prüm tom dal DRG. Cò ho'l il sen: Be cun stainsta, cun schaschin, as parta il melspiert da l'amalo.
- 220 *Et nun siand muot loench da la chiesa, Et cum iam non longe esst a domo*, Lc 7, 6. Quist es l'unic exaimpel ch'eau d'he chatto cun «muot» chi fo penser a «molto» e pustüt a «mucho», mantun. Nos exaimpel ho dimena il sen: Nu siand la chesa zuond distanta, schi tramettet il chapitauni sieus amihs tar Gesu.
- 243 *Scodün ariginam chi es in pars cunter se svess, omne regnum in seipsum divisum desolabitur*, Lc 11, 17. «Esser in pars» equivela ad «esser melperüna».
- 270 *Eau dich à vus chel vain à fèr la vendetta dels bôd, Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum*, Lc 18, 8. Quist nun es per nus sainz'oter inclegiantaivel. A füss da dir: Dieu vain zuond svelt a'ls tadler, a'ls exodir.
- 273 *El (Bartimeus) clameva pür plü fich, Ispe vero multo magis clamabat*, Lc 18, 39. «Pür plü fich» = adüna pü dad ot.
- 283 *Havè di mè fis in vos cours, che nu saia da pisser ouravaunt à vossa dfaisa (defaisa), Ponite ergo in cordibus vestris non premeditari quemadmodum respondeatis*, Lc 21, 14. Il filolog Theodor Gartner declera il pled «fis» aint il pledari ch'el ho agiunt a sia reediziun dal Nouf Testamaint da Bifrun, cun «stark». Nus pudes sans eir dir «ficho aint».
- 336 *Et tgnand els lijra dalg dumandêr, Cum ergo perseverarent interrogantes eum*, Joan 8, 7. Nus dschains eir: «Que es adüna la listessa lira», qualcosa chi's repeta adün'inavaunt.
- 399 *tauns co mae egl haun faflô, haun asafdô aquaists dis*, Fats 3, 24. Cò es il meglader da der la traducziun: Tuot quels chi haun discurrieu (ouravaunt), haun fat a savair quists dis.

- 415 & par üna cun fortüna l'g curritten adoes, *Et impetum fecerunt unanimiter in eum*, Fats 7, 6. «Cun fortüna» pudess gnir tradüt cò «in möd agressiv».
- 493 ün pô dimpart m'surpledast tü ch'eau dvainta ün Christiaun, modico suades me Christianum fieri, Fats 26, 28. Cò as tratta que da quella scena dramatica, cur cha Paulus dumanda davaunt tuots al raig Agrippa, scha el craja a las Scrittüras e'l profets. «Ün pô dimpart» nu d'eira propi üna resposta satisfacente, «per poch ...»
- 518 *Per che cun egra muora qualchiün par ün giüst, Vix enim pro iusto quis moritur*, Rom 5, 7. Quista es üna repetizion! (v. 235)
- 708 *Nu t'laschêr ir ad impermais l'g dun, quael chi es in te, Noli negligere gratiam quae est in te*, 1 Tim 4, 14. Tar l'artichel «impermais» vain que atschchno i'l DRG al latin «per minus» – nu lascher ir ad ünguotta ...
- 720 *ils surmanaduors vignen ad avancer pür pijs, seductores proficien in peius*, 2 Tim 3, 13. «Pür pijs» = adüna pês.
- 746 *el po er fêr nus salfs alg plain, unde et salvare in perpetuum post accedentes*, Ebr 7, 25. La versiun da Bifrun per «in perpetuum» nun es propi congruenta cun la muostra; sia varianta significha «plainamaing», na «eternamaing».

Adverbs causatifs (p. ex. abech)

- 57 *els huondran me abech, sine causa autem colunt me*, Mt 15, 9. Il DRG disch cha nu daiva quella vouta – intuorn il 1940 – üna declaraunza etimologica satisfacente per «abech», per ünguotta, invaunamaing.
- 61 *Mu eau scunter* (invezza, in resposta) *dich ti, tü ist Petrus, Et ego dico tibi ...*, Mt 16, 22
- 87 *per che vus magliès las chiesas da las vaidguas suot la cuverta da lungia uraciun*, Mt 23, 14. Quista es sgür üna metafra inventeda da Bifrun, «suot la cuverta da ...» per dir: «fand finta da ...». Il latin ho be *orationen longas orantes*.
- 96 *Nà, par üngüna via, Ne forte non sufficiat nobis, et vobis, ite potius ad vendentes*, Mt 25, 9. Quist es la resposta cha las «giuvnas prudaintas» daun a quellas imprudaintas: «Na, que propi nu vo, cha nus as dettan da nos öli».
- 125 & l'g tgnair adacoura, sch'el l'g vuless guarir sülg di dels sabbaths, et observabant eum, si sabbatis curaret, Mc 3, 1. Gartner disch be cuort: «tgnair adacoura» = beobachten, dimena scu spiuener.

- 269 *Et dschaiva ad els üna sumaglia ad aquaist perpüst, dicebat autem et parabolam ad illos*, Lc 18, 1. «Ad aquaist perpüst» incle-gaians nus scu: a tel fin, cun quella intenziun; que es üna cumplet-taziun da Bifrun.
- 270 *er schi bain el es paciaint sur els, et patientiam habebit in illos?* Lc 18, 7. Cò es que adüna gnieu inclet uschè: «Dieu vain aucha svelt in agüd a quels ch'el ho tschernieu» (La Buna Nouva).
- 369 *l'g muond scunter vain a s'allegrér, mundus autem gaudebit*, Joan 16, 20. Eir cò güda l'adverb da Bifrun «scunter» a l'incletta.
- 432 *Par tel schi deus ho dô dun adinguêl adaquels, si ergo eandem gratiam dedit illis Deus*, Fats 11, 17. «Par tel» as po tradür diffe-rentamaing: Mo scha ..., per conseguenza etc.
- 459 *Nha par l'g vaira! Non ita: sed veniant et ipsi nos eiciant!* Fats 16, 37. Quists pleds sun gnieus dits als guardiauns da la praschun a Filippi: «Na, mê pü; cha vegnan svess (a's s-chüser) e'ns mner our d'praschun!»
- 569 *bain er taunt plü, schi tü poust gnir liber, schi vitten auns! Sed et si potes fieri liber, magis utere!* 1 Cor 7, 21. La Buna Nouva: «Scha tü hest occasiun da gnir liber, schi tir'la a nüz !»
- 514 *El (=è'l) fuorza deus dick dals Iüdeaus? An Iudaeorum Deus tantum?* Rom 3, 29. Nus dschessans: E'l il Segner unicamaing dal Güdevs?
- 574 *forza deus arinchiüra dals boufs? Numquid de bobus cura est Deo?* 1 Cor 9, 9. S'impaisa forsa Dieu cò propi als bouvs?
- 592 *brichia eau imperscho, dimperse la gratia da dieu, non ego autem, sed gratia Dei mecum*, 1 Cor 15, 10. Interessanta, quista cumbina-zion dad «imperscho» ed «dimperse»: Ma bricha eau (sulet), bger püchöntsch la bunted da Dieu (m'ho mno uschè inavaunt).
- 567 *Alhura al postüt ad aquels chi sun da la nossa fè, maxime autem ad domesticos fidei*, Gal 6, 10. «al postüt» = ouravaunt a tuots ils oters.
- 681 *Nu lascho cha alchiün stravia il paeli aschoever, Nemo vos sub-ducat*, Col 2, 18. La cuorta frasa latina stu esser gnida cumplet-teda uschè da Bifrun. Otramaing stu el avair gieu ün'otra muostra. Sia versiun significha: Nu permettè bel ed apostea cha qualchün as priva dal premi.

Ün pêr specialiteds (upoeia-dapoeia, gever, mia, proepi)

- 43 *ù poeia ch'el viavaunt hegia lio aquel, Nisi prius alligaverit for-tem*, Mt 12, 29. «Upoeia» po gnir tradüt in püssas manieras. Cò

- s'inclegess il meglde: Otramaing cu ch'el lia ouravaunt a quel (ferm).
- 92 *Et upoeia chia quels dis nu füssan stôs scurtôs, Et nisi breviati fuissent dies illi*, Mt 24, 22. E scha quels dis nu füssan gnieus surznieus ...
- 142 *u poeia chels hegian suvenz lavo l's mauns*, Mt 7, 3. Otramaing cu ch'els as hegian repetidamaing lavos ils mauns ...
- 312 *û poeia chia Deus saia cun el, nisi fuerit Deus cum eo*, Joan 3, 2. Brich in otra maniera cu cha Dieu es sto cun el.
- 595 *Nar, que che tü semnas nu vain vif, upoeia che saia moert, Inspiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur*, 1 Cor 15, 36. ... scha que nu moura il prüm.
- 410 *dapoeia cha füt muort ses bab, postquam mortuus est pater eius*, Fats 7, 4
- 535 *et co vignen à predger û poeia che saian tramis? Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur*, Rom 10, 15. Cu dessan quels (savoir) predger, scha els nu vegnan incumbenzos lotiers?
- 254 *Vhè è sun traïs ans dapoeia ch'eau ving scherchiand früt, Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum*, Lc 13, 7. Il «dapoeia» correspuonda a nos «daspö».
- 555 *Per che dime da poeia che in la sabijntscha da dieu, l'g muond nun ho cunschieu dieu, Nam quia in Dei sapientia non cognovit ...* 1 Cor 1, 21. Cò gess que a tradür cun «oramai cha» meglde cu cun «daspö cha».
- 141 *l'g aruevaan che tuchiassen gievar l'hur da sia vesckimainta, et deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent*, Mc 6, 56. Quist «giever» chi'd es stat lönch vivaint in nos ru-mauntsch, pera dad esser üna cumbinaziun da «iam-vero», almain, davaira, be precis, güst uschè!
- 826 *füst (füssast) giever fraid û bugliaint*, Rev 3, 15
- 62 *signer saias à ti dvess pchiadus, schi nu vain mia ad esser aque a ti, Domine, non erit tibi hoc*, Mt 16, 22. La Buna Nouva tradüja cun oters pleds: «Segner, que nu't suos-cha arriver; mê pü cha que at possa challer!» Per nus es remarchabel pustüt il «mia», scu ch'el es in adöver eir i'l bregaglio. Üna negaziun ida persa tar nus.
- 90 *aqui dsieva nu gnis mia am vair, infina chia vus ...* Mt 23, 39
- 155 *Scodün quael chi nun arschaiva l'g ariginam da dieu sco ün ifaunt, aquel nu vain mîa ad ir aint in aquel, Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non entrabit in illud*, Mc 10, 15. Il «mia» samedrin accentuescha la negaziun.

- 376 *scha ..., schi nu havessan mîa do a ti aint in maun, non tibi tradidissemus eum.* Joan 18, 30.
- 186 Il pled «proepi» chi'd es uriundamaing püchöntsch ün adjectiv, soula Bifrun druver in diversas manieras. *In aquella proepia cited*, es ün citat dal pream cha Hieronymus vaiva scrit per latin a l'evangeli da Lucas. Il sen es evidaint: In quella listessa cited.
- 299 *quellas chioses chi eran dittas dad el proepi, quae de ipso erant*, Lc 24, 27. Cò es l'adöver dal «proepi» digià pü singuler: dad el stess, propi dad el.
- 602 *Per che tuottas las promischius da dieu sun tres proepi el schi, e tres proepi el, amen, Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est*, 2 Cor 1, 20. Cò es il sen dal «proepi»: unicamaing tres el sun valablas las impromischius.
- 635 *par fêr aque proepi, quôd autem sollicitus fui hoc ipsum facere*, Gal 2, 10. La Buna Nouva ho cò: «E (güsta) per que m'he eir eau sfadio.»
- 678 *atres el proepi, per sanguinem crucis eius*, Col 1, 20. Remarchabel co cha Bifrun interpretescha «sieu saung» cun «atres el proepi!» Scu üna specialited as pudess definir la resposta cha Petrus ho do a Gesu tar la sencha Tschaina, cur ch'el ho dit aviertamaing cha ün dad els vegna a'l tradir:
- 175 *Eau imperscho nun, sed non ego!* Mc 14, 29.
Ün'otra specialited es «zuond» chi vain tratto cun l'exaiimpel seguaint scu adjectiv: *ls chiavels da vos chio sun zuonds innumbrôs, sed et capilli capitî vestri omnes numerati sunt*, Lc 12, 7.
- 19 *par che nun saia assavair alla lieud che tü gûnas*, Mt 6, 18. A's po tradür uschè: per cha la glieud nu detta niauncha bada cha tü gûnast. Quist'expressiun, «esser a savair», as chatta prubabelmaing be cò.

La preposiziun «cun» cumbineda ad ün adverb

- 269 *Et el cun dich nu vulaiva, Et nolebat per multum tempus*, Lc 18, 4. Ed el läng nu vulaiva. Pustüt aint il pream da Bifrun a sieu Nouf Testamaint drouva el suvenz e gugent quel «cun» remarchabel. A pag. 3 da la charta d'Erasmus: *Schi cumainza à t'spüzzér aquistas chiosas terregnas, ... schi hest cun num fin huossa cumenzo ad ir tiers Christum.* Quel «cun num» vularegia dir taunt scu «tuottüna», «finelmaing» u eir «propi».

Ed in sieu pream – as defendand cunter quels chi l'avaivan vulieu impecdir da fer ün Nouv Testamaint in rumauntsch – dschand: *cun sappiaints chi nos vijlgs saian stôs, aque nu sae eau brich bgier ...* Cò corre spuonda il «cun» a nos «quaunt».

E sün la listessa pag. 2 da sia introducziun chattains auch'üna vouta: *Da quels ch'ilg muond mae nun es stô chialastria da quaels chi blêsmen chiosas hunestas – & huossa n'es (cun pijs) plü abundaunza co mae.* «Cun pijs» vularegia dir «melavita», «per disgrazcha».

Vers la fin da sieu pream accentuescha Bifrun ch'el s'hegia do tuotta fadia *ch'eau nu maisda aint in nos plêd laungias êstras, oter sch'eau d'he stuvieu sco elg es alchiüns plêds sco vocaziun, giüstificaziun ..., quaels ch'eau nun hae pudieu fêr cun main* (da main).

Ans dumandain auch'üna geda: Quêl ho vulieu esser il nüz da quista contribuziun? A tuotta via am paraiva a sieu lö da populariser ün miel texts da Bifrun.

A s'impisser cha be pochs haun il privilegi da posseder e pudair ler in ün egen Nouf Testamaint, schi crai eau cha a bgers possa que esser agradiu dad inscuntrer in quist artichel da las Annalas eir bgers versets biblics chi sun fich cuntschaints. Uschè po que interesser güsta a quels cu cha quels vers tunan tar l'autur Giachem Bifrun dal 16evel tschientiner. S'inclegia cha sia ortografia ho gieu da gnir copcheda cun la pü granda fidelited pussibla, per cha que detta ün purtret autentic. Unicamaing il custab v chi gniva scrit, pustüt al principi dal pled, scu u, vains müdo tresour in v.

Nun es pustüt üna chose evidainta? Bifrun s'ho do ün'enorma fadia per sia versiun. Stand el propi al principi da nossa litteratura rumauntscha, ed aviand el pür da s-chaffir svess ün'ortografia chi'l satisfaiva, ho el demusso surprendentamaing la plaina cumpetenza linguistica ed a listess temp la buna incletta teologica chi l'ho permiss da preschanter al pövel rumauntsch d'Engiadina ün Nouv Testamaint da prüma qualited, cun fich bella stampa e bain corret. Sia fuormaziun umanistica l'ho assistieu lotiers. Che disch el a la fin da sieu pream?

L'omnipotaint deus detta gracia che quaista mia ouvra nu saia parünguotta, dimperse par salüd da tuots fidels Christiauns, & aque tres nos salveder e signer Iesum Christum. Deda à Samedan ilg di 15 d'Marz dalg an 1560.